

Viltotu preču tirdzniecība un brīvās tirdzniecības zonas

Liecības par jaunākajām tendencēm

KOPSAVILKUMS

Ievads

Daudzas valstis ir izveidojušas brīvās tirdzniecības zonas (BTZ), lai veicinātu uzņēmējdarbību un baudītu labumus, ko sniedz brīvā tirdzniecība. Šīm zonām ir bijusi būtiska nozīme pasaules ekonomikas integrēto piegādes ķēžu tirdzniecības maršrutu attīstībā. Tomēr BTZ, piedāvājot samērā drošu vidi, labu infrastruktūru un mazāk stingru uzraudzību, var sekmēt arī tādas nelikumīgas un kriminālas darbības kā, piemēram, viltotu un pirātisku ražojumu tirdzniecība.

Lai pilnībā izprastu viltotu un pirātisku ražojumu tirdzniecības problēmu un noteiktu labākos tās risināšanas veidus, politikas veidotājiem ir vajadzīgi pierādījumi nolūkā dokumentēt saiknes starp BTZ un nelikumīgu tirdzniecību, ietverot viltotu un pirātisku preču tirdzniecību. Tieši tāds mērķis ir šim ESAO un *EUIPO* kopīgi uzsāktajam pētījumam, kurā atklāti jauni fakti par brīvo tirdzniecības zonu ļaunprātīgu izmantošanu tirdzniecībai ar viltotām un pirātiskām precēm. Mēs arī esam pateicīgi Pasaules Muitas organizācijai, Eiropas Komisijas Nodokļu politikas un muitas savienības ģenerāldirektorātam un Amerikas Savienoto Valstu Iekšzemes drošības departamentam par tādu datu sniegšanu, bez kuriem šādu pētījumu nebūtu bijis iespējams veikt.

Mēs esam ļoti gandarīti, ka abas mūsu pārstāvētās iestādes spēja sadarboties, lai izstrādātu šo pārlicinošo un unikālo uz pierādījumiem pamatoto pētījumu. Mēs esam pārliecināti, ka šā darba rezultāti sekmēs tādu inovatīvu politikas iespēju attīstību, kuru mērķis būs reaģēt uz viltotu preču tirdzniecības un citu nelikumīgas tirdzniecības veidu izraisītajām problēmām.

António Campinos
EUIPO izpilddirektors

Marcos Bonturi
ESAO/GOV direktors

Priekšvārds

Daudzas valstis visā pasaulē ir izveidojušas brīvās tirdzniecības zonas (BTZ), kas ir viens no ekonomikas attīstības stimulēšanas veidiem. BTZ sniedz nodokļu priekšrocības un citus tādus atbrīvojumus no tiesību aktu piemērošanas, kas ir nodrošinājuši atbalstu tirdzniecības veicināšanai, uzņēmumu izveidei un ārvalstu ieguldījumiem. Pētījumā ir konstatēts, ka pieaug BTZ skaits un paplašinās caur tām ejošās plūsmas.

Lai gan BTZ sniedz skaidrus ekonomiskus ieguvumus savu mītnes valstu ekonomikai, pastāv iespēja, ka kriminālas organizācijas var ļaunprātīgi izmantot šīs zonas, lai nodarbotos ar viltotu un pirātisku preču tirdzniecību un kontrabandu. Tas rada divkāršas bažas — gan par noziegumu un nelikumīgas tirdzniecības darbību ietekmi uz labu pārvaldību, publisko drošību un tiesiskumu, gan par viltotu preču tirdzniecības radīto negatīvo ietekmi uz tiesību subjektu likumīgajām konkurences priekšrocībām un tādējādi uz inovāciju, nodarbinātību un ilgtermiņa ekonomikas izaugsmi. ESAO un Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (*EUIPO*) nesēn izstrādātajā ziņojumā *Viltotu preču tirdzniecības patieso maršrutu kartēšana* ir konstatēti riski, kurus izraisījusi nelikumīga viltotu preču tirdzniecība, izmantojot tranzītu caur BTZ, un tiem pamatā esošās problēmas saistībā ar intelektuālā īpašuma tiesībsardzības trūkumiem. Šie konstatējumi deva pamatu hipotēzei, ka būtisku daļu no kopējās nelikumīgās viltoto preču tirdzniecības, šķiet, veido tirdzniecība, ko veic, izmantojot tranzītu caur BTZ vai pamatojoties uz BTZ, un ka ir nepieciešama turpmāka izpēte.

Šajā ESAO un *EUIPO* kopīgajā ziņojumā tiek pētītas empīriskās saiknes starp viltotu un pirātisku preču tirdzniecību un brīvās tirdzniecības zonām. Ziņojumā sniegti pārliecinoši empīriski pierādījumi, kas dokumentē šīs saiknes, pamatojoties uz ESAO un *EUIPO* iepriekš veiktajiem pētījumiem par viltotu un pirātisku preču tirdzniecību. ESAO šo pētījumu uzraudzīja Nelikumīgas tirdzniecības apkarošanas darba grupa (*TF-CIT*), kura koncentrējas uz pierādījumu vidē balsētiem pētījumiem un progresīvām analīzes metodēm, lai palīdzētu politikas veidotājiem kartēt un saprast tirgus vājās vietas, kuras nelikumīga tirdzniecība izmanto un rada.

Šo ziņojumu sagatavoja ESAO Valsts pārvaldes direktorāta vecākais ekonomists *Piotr Strykowski* kopā ar *EUIPO* Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centra (Observatorijas) ekonomistu *Michał Kazmierczak*, ESAO nodaļas vadītāja vietnieka *Stéphane Jacobzone* un *EUIPO* galvenā ekonomista *Nathan Wajzman* uzraudzībā. Autori ir pateicīgi *Peter Avery* un *Florence Mouradian* (ESAO), kā arī *Claire Castel* (*EUIPO*) par viņu ieguldījumu.

Autori arī vēlas pateikties ESAO ekspertiem, kuri sniedza vērtīgas zināšanas un ieskatu: *Rachel Bae*, *Dominique Guellec* un *Przemysław Kowalski*. Autori tāpat vēlas pateikties ESAO dalībvalstu ekspertiem un vairāku semināru un darbsemināru dalībniekiem par viņu sniegto vērtīgo palīdzību. Īpaša atzinība tiek izteikta prof. *Chiara Franzoni* no *Politecnico di Milano* un prof. *Jean Marc Siroën* no *Université Paris Dauphine*.

Šajā pētījumā kvantitatīvas izpētes pamatā bija muitas veikto konfiskāciju globālā datubāze, ko nodrošināja Pasauls Muitas organizācija (PMO) un kas tika papildināta ar reģionālajiem datiem, kurus iesniedza Eiropas Komisijas Nodokļu politikas un muitas savienības ģenerāldirektorāts, ASV Muitas un robežapsardzības aģentūra un ASV Imigrācijas un muitas tiesībsardzības iestāde. Autori paūž savu pateicību par šiem datiem un par šo iestāžu vērtīgo atbalstu.

ESAO sekretariāts vēlas pateikties *Liv Gaunt*, *Kate Lancaster*, *Andrea Uhrhammer* un *Will Bromberg* par viņu redakcionālo un sagatavošanas atbalstu.

Kopsavilkums

Brīvās tirdzniecības zonām (BTZ) pasaules tirdzniecībā ir ilgstoša un atzīta nozīme, un to pirmsākumi meklējami 18. gadsimta sākumā vai pat agrāk. Tās var sniegt daudzus neapstrīdamus labumus uzņēmējdarbībai un mītnes valstīm. Tomēr mazāk stingri regulētas BTZ ir pievilcīgas arī personām, kas iesaistītas nelikumīgās un kriminālās darbībās, piemēram, viltotu vai pirātisku ražojumu tirdzniecībā vai kontrabandā un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, jo šajās zonās ir samērā droša vide, kurai raksturīga gan laba infrastruktūra, gan ierobežota uzraudzība.

Šajā pētījumā ir apstiprinātas saiknes starp brīvās tirdzniecības zonām un viltotu ražojumu tirdzniecību. BTZ esamība valstī, šo zonu skaits un lielums ir savstarpējā saistībā ar viltoto un pirātisko ražojumu vērtības pieaugumu attiecīgās valsts ekonomikas eksportā. Papildu BTZ izveide ekonomikā ir saistīta ar minētā problēmas izraisošā eksporta vidējā rādītāja pieaugumu par 5,9%. Pētījumā ir sniegti arī skaidri konstatējumi attiecībā uz saistību starp izvesto viltoto preču vērtību kādas valsts ekonomikā, no vienas puses, un tādu uzņēmumu skaitu, kuri veic darbību brīvās tirdzniecības zonās, un no šīm zonām veiktā eksporta kopējo vērtību, no otras puses.

Lai gan BTZ sākotnēji bija izveidotas kā līdzeklis, lai atbalstītu tranzīta preču tirdzniecību, atbrīvojot tirgotājus no daudzu tādu muitas formalitāšu izpildes prasībām, kuras citā gadījumā tiktu piemērotas precēm, ko ieved valstī patēriņa nolūkā, tomēr šīs zonas laika gaitā ir attīstījušās. Tās ir attīstījušās par nozīmīgu rīku ārvalstu ieguldījumu piesaistei, kā arī ekonomikas attīstības un izaugsmes veicināšanai, jo īpaši jaunattīstības valstīs, kuras var tās izmantot, lai veiktu “pārlēcieni” ekonomikas attīstībā. Tomēr attīstītās valstīs savā ekonomikā arī ir guvušas labumus no šīm zonām, par ko liecina fakts, ka Amerikas Savienotajās Valstīs vien darbojas vairāki simti šādu zonu.

Zonām ir daudzi veidi, un tām piemēro konkrētu valstu īpašus tiesību aktus un noteikumus. Tādējādi izmaksas un ieguvumi uzņēmumiem un mītnes valstīm būtiski atšķiras dažādu valstu ekonomiku starpā. Uzņēmumiem šīs zonas sniedz daudzus labumus, tostarp nodokļu un muitas nodevu samazinājumu, tādu noteikumus darba un imigrācijas jomā, kas ir elastīgāki nekā mītnes valstu muitas teritorijā, uzņēmuma darbību mazāk stingru regulējumu un uzraudzību, mazāku ierobežojumu skaitu attiecībā uz uzņēmuma darbībām un papildu iespējas izplatīt preces daudzveidīgos tirgos. Turklāt, lai gan saistībā ar izvēli par uzņēmuma atrašanos zonā ir iespējamās izmaksas, ietverot, iespējams, īpašu zonas maksu klāstu, šis slogs bieži vien ir diezgan viegls, un varbūt šīs izmaksas ir pat mazākas salīdzinājumā ar tām izmaksām, kuras uzņēmumam rastos, ja tas tiktu izveidots mītnes valsts muitas teritorijā.

Attiecībā uz mītnes valstīm — zonas var sniegt labumu šo valstu ekonomikai, ciktāl tās piesaista ārvalstu ieguldījumus, rada darbvietas un uzlabo eksporta rādītājus. Tomēr par šiem labumiem mītnes valstīm nākas maksāt, ciktāl tas attiecas uz to, ka valdības ir spiestas zaudēt ieņēmumus, jo visi ieguvumi rodas no zonas darbībām, kuras veicot bieži netiek kompensēti zaudējumi. Turklāt iespējamie valsts ekonomiskie ieguvumi attiecas tikai uz tām zonas darbībām, kuras ar citiem nosacījumiem konkrētās mītnes valsts muitas teritorijā netiktu veiktas.

Skatoties plašāk par valstu un uzņēmumu ekonomiskajām izmaksām un ieguvumiem, šīs mazāk stingri regulētās zonas ir pievilcīgas arī nelikumīgās un kriminālās darbībās iesaistītām personām. Dažās zonās var tikt nenovēršami sekmēta viltotu un pirātisku ražojumu tirdzniecība, kontrabanda un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Šī problēma kļūst saasināta, ja valdības neuztur zonās

atbilstīgu kārtību. Tas var notikt gadījumos, ja zonas tiek uzskatītas par ārvalstu struktūrām, kas neietilpst iekšzemes kārtības uzturēšanas pasākumu darbības jomā. Ja zonu darbību pārvalda privātas struktūras, šo struktūru galvenā ieinteresētība, visticamāk, ir atrast veidus, kā palielināt nomnieku skaitu zonā, un sniegt peļņu nesošus pakalpojumus zonas uzņēmumiem. Tādēļ šo struktūru tiešā ieinteresētība tiesībsardzības pasākumu īstenošanā un/vai spēja šādus pasākumus īstenot var būt neliela. Tām var būt arī nepietiekamas spējas vai pilnvaras efektīvi uzraudzīt zonas darbības. Pat ja valdības iestādes ir aktīvi iesaistītas zonas darbību pārraudzībā, ir pierādījumi, ka koordinācija starp šīm iestādēm un zonas operatoriem, jo īpaši privātajiem operatoriem, var būt vāja, tādējādi paplašinot ļaunprātīgu tirgus dalībnieku iespējas izmantot šīs zonas savu nelikumīgo darbību veikšanai.

Lai nodrošinātu, ka nelikumīgas darbības neapdraud zonas, steidzami ir vajadzīga efektīvāka rīcība un koordinācija valsts un starptautiskajā līmenī. Šim jautājumam uzmanību ir pievērsušas tādas organizācijas kā ESAO, *EUIPO*, Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai, Eiropols, Pasaules Muitas organizācija, Pasaules Tirdzniecības organizācija, Interpols, Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs un Pasaules Veselības organizācija. Priekšlikumus, lai risinātu šo situāciju, ir iesniegušas šādas organizācijas: Karību jūras reģiona Finanšu darījumu darba grupa, Melnā tirgus peso maiņas sistēmas daudzpusējā ekspertu darba grupa, Starptautiskā Tirdzniecības palāta un Starptautiskā Preču zīmju apvienība.

Strādājot kopā, starptautiskā sabiedrība var nodrošināt, ka brīvās tirdzniecības zonas (BTZ) turpina attīstīties kā būtiskas struktūras, kas veicina starptautisko tirdzniecību, nestimulējot nelikumīgas darbības. Šie abi mērķi nav nesavienojami.